

УДК 338.24
JEL Classification: O10

*Васіна А.Ю.,
д-р екон. наук, доц., доц. кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу,
Тернопільський національний економічний університет*

СТРУКТУРНА МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. До базових завдань забезпечення динамічного економічного і соціального розвитку України та знаходження її у тренді цивілізаційного суспільного поступу належить структурна модернізація національної економіки. Подолання глибоких структурних дисбалансів, що одночасно є причиною і наслідком перманентних економічних та соціальних шоків і криз, формування структурної спроможності національної економічної системи реагувати на виклики глобалізованого економічного простору, розвиватись у руслі загальносвітових процесів вимагає проведення послідовної структурної політики, зорієнтованої на системні структурні перетворення із залученням потенціалу багаторівневого управління. Структурна модернізація національної економіки є пріоритетним завданням владних інституцій всіх рівнів, перед якими постає необхідність закріплення її пріоритетів та механізмів реалізації як стержня соціально-економічної політики та вироблення ефективної управлінської моделі забезпечення структурних перетворень в орієнтації на досягнення стратегічних цілей розвитку територій, сфер і секторів, країни загалом. В умовах, коли через деформації економіки у більшості її структурних вимірів Україна частіше виступає об'єктом, а не суб'єктом міжнародної економічної політики, не може сформувати підґрунтя подолання наслідків кризових явищ у всіх сферах суспільного життя, забезпечити гарантії цілісності економічної системи та країни, в основу вироблення й реалізації концепції структурної модернізації економіки важливо закласти базові засади, які б відіграли роль імперативних вимог щодо формування передумов ефективних структурних перетворень. З огляду на досвід розвинутих країн в питаннях реалізації економічної політики та враховуючи недоліки структурного реформування вітчизняної економіки, такими засадами є: забезпечення системного підходу до розв'язання структурних проблем; орієнтація структуризації економіки на досягнення комплексу критеріїв – економічного, соціального, технологічного, екологічного розвитку на локальному, регіональному, секторальному, загальнодержавному рівнях; здійснення структурного прориву через розроблення стратегії з чітким окресленням стратегічних цілей та їх конкретизацією у тактичних цілях, базуючись на концепції «від майбутнього до сучасного»; узгодження механізмів та програмних документів структурного удосконалення економіки як по вертикалі, так і горизонталі [1, с. 48]. Темпи і масштаби технологічних

та загалом суспільних змін детермінують необхідність реалізації креативного типу [2, с. 78] модернізації структури національної економічної системи, запровадження інтегрованого підходу до вирішення назрілих структурних проблем, досягнення синергетичного ефекту на основі використання механізмів багаторівневого управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням структуризації національної економіки, вироблення структурної політики, реалізації механізмів структурної модернізації, ідентифікації й розкриття детермінант структурної трансформації присвячені наукові праці О. Амоші, В. Бодрова, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Данилишина, Т. Желюк, В. Захарченка, І. Крючкової, А. Мельник, В. Сіденка, Л. Шинкарук та ін. Проте проблема формування й реалізації ефективних механізмів структурної модернізації економіки, які б забезпечили інтеграцію зусиль управлінських інституцій всіх рівнів у напрямі створення сприятливих структурних передумов для підпорядкування національної економічної системи цілям суспільного розвитку вимагає постійного пошуку нових підходів до її вирішення.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити механізм багаторівневого управління процесами структурування національної економіки та визначити напрями його удосконалення в контексті забезпечення цілісності економічної системи, стратегічної спрямованості та інтегрованості розвитку її складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багаторівневність структури національної економіки, наявність значної кількості різноманітних зв'язків та взаємозалежностей між її рівнями та економічними агентами, що на них функціонують, об'єктивізує необхідність застосування механізмів структурних перетворень, які б сприяли подоланню структурних дисбалансів української економіки й наданню імпульсів її структурному оновленню на основі синтезу ініціативних підходів, вироблених суб'єктами структурної модернізації з врахуванням загальнодержавних, регіональних, секторальних, місцевих інтересів та можливостей їх узгодженої реалізації із залученням наявного потенціалу розвитку й ідентифікацією проблем, що потребують системного розв'язання. В цьому зв'язку важливим є використання методологічного підґрунтя структурної модернізації національної економічної системи, що базується на її дослідженні як поліцентричної системної єдності взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових, основу ефективного функціонування і розвитку якої складає дієва взаємодія, узгодження інтересів, синтез проривних чинників.

Складні умови протистояння зовнішній агресії, відновлення територіальної цілісності України, подолання кризових явищ у економічній і соціальній сфері є імперативами орієнтації структурного удосконалення національної економіки на досягнення проривних стратегічних загальнонаціональних цілей через гармонізацію національної, регіональних та місцевих економічних політик.

Важливим є залучення потенціалу структуризації національної економіки до вирішення назрілих складних суспільних проблем шляхом вироблення чіткої структурної політики та адаптивних механізмів її реалізації суб'єктами різних рівнів на засадах синергії в рамках побудови ефективної національної моделі багаторівневого управління. Це сприятиме кращому врахуванню специфіки багаторівневості й багатоаспектності структури національної економічної системи, оптимальному застосуванню при її цільовій структуризації зустрічних підходів «зверху – вниз» і «знизу – вгору» та створенню передумов для:

– об'єктивізації та адаптації механізмів структурного удосконалення національної економіки виходячи з прояву чинників розвитку як економічної системи країни загалом, так і її окремих елементів – економічних систем регіонів, секторів, галузей, територіальних громад, підприємств, які прагнуть підвищити свою активність як суб'єкти економічних відносин, реалізуючи прагнення до зміцнення власних конкурентних позицій та сталого розвитку;

– обґрунтованого цілевизначення та цілепокладання при розробці стратегій, прогнозних й програмних документів структурної модернізації економіки на різних управлінських рівнях, як підґрунтя забезпечення сумісності й узгодженості цілей, оптимального поєднання централізації і децентралізації при їх реалізації;

– розширення ресурсної бази структуризації економіки як на основі залучення більших обсягів ресурсів в процеси структурного оновлення, так і застосування прогресивних форм та методів їх ефективного використання на засадах комплементарності [3, с. 48-54];

– орієнтації структурних перетворень на вирішення назрілих завдань розвитку, що постають на всіх рівнях суспільної системи.

Враховуючи положення теорії багаторівневих систем [4, с. 35-36], що акцентує увагу на ієрархічних структурах в розумінні організаційних блок-схем, розгляді суб'єкта прийняття рішення як системи, важливого значенні налагодження взаємозв'язку підсистем, які приймають рішення, а також опираючись на системний та інтеграційний підходи до здійснення управлінської діяльності та розгляду структури національної економіки, багаторівневе управління структурною модернізацією останньої може бути визначене як цілеспрямований вплив на структуру економіки на макро-, мезо- та локальному рівнях в рамках реалізації структурної політики, що забезпечується суб'єктами управління різних рівнів на засадах інтеграції та взаємодії як по вертикалі, так і горизонталі.

Серед базових засад ефективного використання потенціалу багаторівневого управління щодо структурного удосконалення економіки слід виокремити:

– забезпечення чіткого закріплення управлінських повноважень за владними інституціями щодо вироблення і реалізації структурної політики на основі оптимального взаємодоповнення централізації та децентралізації;

– вироблення управлінських механізмів досягнення цільових структурних перетворень економіки в рамках поєднання вертикальних і горизонтальних реформ, що сприятиме виробленню комплексного дієвого управлінського впливу;

– формування адаптивних організаційно-функціональних структур структурної модернізації економіки, які б розширювали можливості залучення потенціалу секторів, регіонів, територіальних громад до вирішення структурних проблем національної економічної системи. Одним з прикладів значимості прояву цього аспекту багаторівневого управління є вироблення механізмів сприяння й координації розвитку міжрегіональній взаємодії і забезпечення на цій основі інтеграції економічного потенціалу країни, формування передумов підвищення конкурентоспроможності регіонів на основі співробітництва, партнерської взаємодії і запобігання ситуації, коли посилення міжрегіональної конкуренції за ресурси призводить до протистояння між ними. В умовах дефіциту ресурсів та значної диференціації регіонів за рівнем розвитку даний аспект має бути в полі зору управлінських структур загальнодержавного й регіонального рівня, оскільки «результат спільного використання ресурсів у загальному випадку перевищує суму результатів від використання двох розділених ресурсних баз» [5, с. 401];

– формування та перманентне удосконалення інституціонального забезпечення взаємодії суб'єктів управління структурними перетвореннями. В цьому контексті важливою є еволюційна інституціоналізація визначальних управлінських зв'язків суб'єктів реалізації структурної політики з метою їх трансформації у адаптивні партнерські відносини, здатні виробляти й реалізувати ефективні державно-управлінські рішення щодо структурної модернізації національної економіки.

Стратегічний характер, масштабність та суспільна значимість забезпечення цілеспрямованих структурних перетворень національної економіки в умовах загострення внутрішніх проблем і зовнішніх загроз вимагає акцентування уваги на удосконаленні підходів до вироблення механізмів структурної модернізації у рамках активної структурної політики та здійснення цілеорієнтованих, координаційних, інтегруючих впливів на розвиток елементів економічної системи управлінськими інституціями національного рівня.

Для забезпечення цілісності національної економіки, підвищення її спроможності вирішувати завдання суспільного розвитку та інтегруватись у світогосподарський простір, риси якого окреслює Четверта промислова революція та стрімкий технологічний поступ, важливим є зосередження зусиль владних інституцій центрального рівня на виробленні структурної політики, яка б знайшла чітке представлення в стратегії структурної модернізації національної економіки. За відсутності впродовж всього періоду незалежності України стратегічного програмного документу, зорієнтованого на комплексне вирішення структурних проблем в національній економіці, заходи і важелі фрагментарного, ситуативного структурного корегування економіки не мали дієвого впливу. Подолання глибоких структурних деформацій національної економіки в умовах посилення викликів і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища й динамічних технологічних змін актуалізує необхідність мобілізації та інтеграції зусиль всіх складових економічної системи та управлінських інституцій всіх рівнів на здійсненні структурного прориву, який може бути досягнутий при чіткому окресленні стратегічних орієнтирів, оперативних цілей та механізмів їх досягнення.

Стратегічний підхід до структуризації має пронизувати всю багаторівневу національну економічну систему, забезпечити інституціональну площину взаємодії між суб'єктами управління всіх рівнів та прояву компенсаційних механізмів в рамках реалізації державної структурної політики.

Важливо, щоб в основу формування стратегії структурної модернізації національної економіки був закладений інтегральний підхід, який би дозволив врахувати при виробленні механізмів її структуризації зустрічні впливи і очікування держави і регіонів, національної економіки і економіки регіонів, національних і наднаціональних інституцій, національної економіки та світогосподарської системи. Це дозволить сформувати узгоджену, зрозумілу всім суб'єктам структуризації економічної системи модель структурного оновлення економіки, інституціональний базис, закладений в основу вироблення і реалізації механізмів забезпечення структурних перетворень, окреслити місце і роль кожного регіону, сфери, сектору, виду діяльності у формуванні прогресивної структури економіки, сприятиме підвищенню рівня самоорганізації економічних підсистем і кращому їх пристосуванню до загального інституціонального середовища.

Динамізм середовища функціонування національної економіки висуває підвищені вимоги до організаційного забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів структурної модернізації національної економіки в аспекті формування ефективної системи моніторингу досягнення окреслених цілей, постійної їх діагностики на актуальність, запровадження порядку перегляду і коригування як цілей структурного оновлення, так і механізмів їх досягнення з врахуванням умов та чинників, що

активізують свій прояв. Тобто, особливої уваги вимагають питання надання управлінським механізмам структурування економіки гнучкості й адаптивності, узгодженості й взаємодоповнюваності в горизонтальній і вертикальній площині. Перед управлінськими інституціями національного рівня постає складне завдання щодо забезпечення комплексного, масштабного, проривного, рішучого характеру структурних трансформацій, з одного боку, та прогностичного й реального – з іншого, орієнтованого на залучення значних обсягів ресурсів в процеси структурної модернізації.

Сьогодні назріла гостра потреба в інтегрованому виробленні нових моделей реалізації структурної політики, які б забезпечували синергетичний ефект і запобігання ризикам на основі узгодження і взаємодоповнення механізмів макро-, мезо-, локальних економічних політик, вертикальної і горизонтальної політики, політики сприяння технологічному переоснащенню традиційних виробництв і формування нових секторів економіки під впливом глобальних технологічних трендів. Всі ці аспекти структурної політики є значимими і потребують комплексної реалізації в орієнтації на чітко окреслені кінцеві стратегічні проривні цілі. Очевидним є те, що управлінська модель, яка була б спроможна це забезпечити, повинна мати дуальну природу і передбачати оптимальне поєднання державного централізованого впливу та управлінських ініціатив суб'єктів структуризації економіки різних рівнів, що формуються в процесі розкриття потенціалу їх саморозвитку. В цьому зв'язку актуалізується необхідність розробки нормативного забезпечення реалізації стратегії структурної модернізації національної економіки, яке б дозволяло різним рівням управління зберігати самостійність при виробленні адаптивних механізмів структурування економічних підсистем і одночасно виступати складовою єдиної системи вертикального управління структурними перетвореннями.

Виклики постіндустріального суспільства однозначно демонструють, що спроможність національної економіки задовольняти вимоги сталого суспільного розвитку, формувати і підтримувати конкурентні позиції у глобалізованому економічному просторі, здатна забезпечити інноваційно-технологічна структурна модернізація, яка, в свою чергу, може бути досягнута за допомогою реалізації державою активної політики у сфері інновацій та технологій з використанням важелів прямого і опосередкованого впливу в рамках вертикальної і горизонтальної інноваційної політики. Назріла необхідність налагодження ефективної функціональної взаємодії центральних органів влади щодо вироблення дієвого інструментарію структурної політики, який би дозволив вирішити комплекс таких базових завдань інноваційно-технологічної структуризації економіки, як:

- підвищення інноваційної активності суб'єктів господарювання, активізація переливу капіталу у розвиток високотехнологічних видів економічної діяльності;
- інвестиційне забезпечення розвитку інновацій, здатних сформувати точки інноваційно-технологічного прориву і закріпити технологічне лідерство України у глобалізованому інноваційному просторі;
- сприяння розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та поєднання в інтегрованих нелінійних моделях всіх складових інноваційного процесу;
- спрямування ресурсів у фундаментальні дослідження для здійснення радикальних винаходів та сприяння їхній подальшій популяризації й комерціалізації;
- розвиток інноваційної інфраструктури;
- подолання розривів у технологічному розвитку галузей економіки та інноваційному потенціалі регіонів;
- розвиток інституцій реалізації масштабних інноваційних проєктів та сприяння розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності на засадах державно-приватного партнерства;
- залучення інвестиційного потенціалу вітчизняних та іноземних інституцій у процеси інноваційно-технологічної структурної модернізації національної економіки;
- створення умов для участі агентів національної економіки у процесах інноваційної глобалізації та доступу до світового науково-технологічного потенціалу;
- забезпечення ефективного розроблення і реалізації наукових, науково-технічних програм, проєктів.

Очевидним є те, що складні, масштабні, ресурсозатратні державно-управлінські рішення щодо вироблення і реалізації завдань інноваційно-технологічної структуризації національної економіки, визначені в рамках державної структурної політики, можуть бути ефективними за умови їх послідовного, адаптивного втілення суб'єктами управління всіх рівнів з врахуванням специфіки, потенціалу, умов функціонування і розвитку об'єктів управлінського впливу. Розумінню і підтримці механізмів структурування економіки суб'єктами мезо- та локального рівня в значній мірі може сприяти відкритість та узгодженість їх розробки. Оскільки інноваційно-технологічна складова структурного оновлення регіональних економік закладає підґрунтя конкурентоспроможності регіонів, розвиток їх інноваційного потенціалу в рамках регіональних структурних політик набуває особливо важливого значення і потребує інтеграції зусиль владних структур всіх рівнів.

Важливою умовою, яка при цьому повинна забезпечуватись, є недопущення утворення інституціональної прогалини при досягненні стратегічних цілей структурної політики, коли способи реалізації завдань, які постають перед регіональними і місцевими органами влади належним чином не

забезпечені в інституціональному й методичному аспекті, що є бар'єром їх органічного включення у цілісний механізм структурної модернізації економіки. Тому через лінійно-функціональну управлінську вертикаль доцільно втілювати форми методичного, консалтингового, інформаційного супроводу місцевих органів влади щодо узгодженого вироблення і застосування інструментів регуляторно-стимулюючого впливу в контексті залучення підприємницького, інноваційного та інших видів потенціалу регіонів й територіальних громад в процеси структурної модернізації економіки.

Дисбаланси в територіальній структурі національної економіки та структурі економіки регіонів [1, с. 102-105], що в останні роки мають тенденцію до поглиблення, обумовлюють необхідність вироблення дієвого координаційного впливу центральних владних інституцій на місцеві органи влади в контексті реалізації цілей структурної політики. Проведення ефективної структурної політики на основі узгодження загальнодержавних й регіональних інтересів є складним завданням центральних владних структур, яке у зарубіжних країнах вирішується у контексті функціональних механізмів сприяння узгодженню регіональних і секторальних політик, запровадження компенсаторних механізмів на основі діагностики й врахування потреб і можливостей регіонів, формування інституціональної бази координаційних впливів, врегулювання протиріч між сферами державної політики та очікуваннями регіонів, розподілу повноважень між управлінськими рівнями в орієнтації на загальні показники ефективності публічно-управлінської системи [6].

Посилення ролі регіонів як активних і самостійних учасників економічних процесів, як суб'єктів публічної політики та глобалізованих ринків змінює інституціональне середовище структуризації економіки та механізми регіонального управління. Відцентровані тенденції в рамках процесів децентралізації публічного управління зумовили зосередження значного обсягу управлінських повноважень щодо управління всіма сферами економіки на регіональному рівні. За цих умов структурні перетворення економік регіонів та їх інтеграція в економічні системи вищого рівня відбувається під впливом багаторівневого регіонального управління. Багаторівневе регіональне управління, як зазначає Дегтярьова І. О., передбачає забезпечення розвитку регіонів органами публічної влади наднаціонального, національного, регіонального та місцевого рівнів на основі їх партнерства та спільної відповідальності за досягнення цілей регіонального розвитку шляхом реалізації проектів, програм, стратегій [7, с. 136]. Слід зауважити, що ефективне використання потенціалу багаторівневого управління для надання імпульсів структурній модернізації економіки регіонів в значній мірі визначається інституційною спроможністю місцевих органів влади здійснювати розроблення і реалізацію програм структурної перебудови економіки регіонів із залученням коштів державного бюджету та міжнародних фінансових організацій, забезпечувати реалізацію регіонального зрізу національних проектів та державних цільових програм на території регіону, створювати сприятливі умови для розвитку всіх видів інфраструктури на території регіону як базису структурного удосконалення регіональної економіки, здійснювати координацію залучення соціально-економічного потенціалу територіальних громад в процеси цілеспрямованих структурних перетворень регіональної економічної системи, лобювати інтереси регіону при виробленні державної структурної політики із пропонуванням варіантів залучення його можливостей для реалізації національних інтересів.

Мезорівень в єдиній системі багаторівневого управління поряд з регіональним аспектом охоплює рівень секторів та галузей, що об'єднують економічних суб'єктів за видами і цілями діяльності та задають ознаки й визначають напрями структуризації національної економіки.

Забезпечення ефективного цільового структурування економічних систем мезорівня в Україні актуалізує необхідність обґрунтованого вироблення і реалізації секторальних політик. Так, гостро постає питання вироблення дієвої промислової й аграрної політики в Україні та чітких механізмів їх реалізації на основі вироблення програмних стратегічних документів. І хоча проєкт Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року був запропонований на розгляд громадськості ще в березні 2018 року, він так і не став програмним документом. При глибоких структурних деформаціях української промисловості і її неспроможності задовольняти потреби внутрішнього ринку та реагувати на виклики зовнішніх ринків [8] практично нерозробленими залишаються механізми розв'язання назрілих складних проблем розвитку промислового сектору.

Слід також констатувати декларативність підходів до реалізації політики розвитку аграрного сектору в Україні. Так, хоча і була прийнята Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, відповідної Програми на її виконання розроблено не було [9], а тому заходи ситуативного управління не забезпечують позитивних змін в структурних характеристиках аграрної сфери та підвищенні її конкурентоспроможності. За цих умов очевидно є необхідність активізації функціональної діяльності центральних органів виконавчої влади щодо розроблення стратегічних та програмних документів розвитку секторів національної економіки, проведення послідовних, узгоджених структурних секторальних політик як складових державної структурної політики.

Реалізація реформи децентралізації, формування спроможних територіальних громад, налагодження міжмуніципальної співпраці створюють якісно нове інституціональне підґрунтя структуризації і розвитку локальних економік. Розширення повноважень та можливостей територіальних громад щодо організації власної життєдіяльності і розвитку є викликом їх інституційній

спроможності формувати і ефективно використовувати управлінські механізми структурування локальних соціально-економічних систем і забезпечення сталого розвитку. Реалізація прагнення територіальних громад до зміцнення спроможності ефективно розв'язувати проблеми життєдіяльності і розвитку в значній мірі залежить від чіткої стратегічної орієнтації на формування прогресивної структури локальної економічної системи, виокремлення питань структурної модернізації економіки в окремий пріоритет стратегії розвитку територіальної громади, вироблення механізмів реалізації локальної структурної політики.

Це є складним завданням, яке вимагає особливих підходів до формування методологічного, організаційно-функціонального, ресурсного забезпечення його вирішення, вироблення місцевими органами влади чіткої політики щодо мобілізації ресурсів і зусиль територіальної громади, лобювання її інтересів у взаємовідносинах з елементами зовнішнього середовища, використання можливостей, що надаються останнім.

Оскільки самостійне розв'язання проблем структурування місцевої економіки територіальними громадами натикається на ризики недостатньої інституційної готовності, а з їх економічним розвитком пов'язуються значні очікування щодо модернізаційного розвитку регіонів і країни загалом, важливим є забезпечення координаційного, стимулюючого впливу з боку центральних і регіональних органів влади та органічного включення цілей й процесів структурних перетворень у цілісну систему реалізації регіональної та державної структурної політики на основі узгодження стратегічних й тактичних нормативно-програмних документів загальнодержавного, регіонального, локального рівнів.

Висновки з проведеного дослідження. Розгляд проблем і завдань структурної модернізації національної економіки через призму багаторівневого управління дозволяє зробити такі висновки:

– вирішення складних, масштабних і багатоаспектних завдань структурної модернізації національної економіки в умовах посилення агресивності середовища її функціонування вимагає інноваційних управлінських підходів із використанням можливостей всіх елементів економічної системи та інтеграції зусиль інституцій управління різних рівнів;

– значним є потенціал багаторівневого управління у забезпеченні цілеспрямованого впливу на структуру національної економіки загалом, та її складових елементів – секторальних, регіональних, локальних економік в рамках реалізації державної структурної політики, що забезпечується суб'єктами управління різних рівнів на засадах інтеграції та взаємодії як по вертикалі, так і по горизонталі;

– важливим є посилення дієвості цілеорієнтованих, координаційних, інтегруючих впливів управлінських інституцій національного рівня в рамках вироблення стратегії структурної модернізації національної економіки. Реалізацію такої стратегії доцільно забезпечувати через механізми оптимального поєднання державного централізованого впливу та управлінських ініціатив суб'єктів структуризації економіки різних рівнів, що формуються в процесі розкриття потенціалу їх саморозвитку;

– забезпечення цільового структурування економічних систем макро-, мезо- та локального рівнів актуалізує необхідність обґрунтованого вироблення і реалізації секторальних, регіональних, локальних структурних політик та їх органічного включення у цілісний механізм структурної модернізації національної економіки на основі ефективного використання владними структурами всіх рівнів інструментарію стратегування.

Бібліографічний список

1. Васіна А.Ю. Структурне реформування національної економіки: методологічні та інституційні аспекти: монографія. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2017. 392 с.
2. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К. Модернізація економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1. С. 78-83.
3. Бородіна О.С. Принцип комплементарності в міждисциплінарних дослідженнях економіки. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 2. С. 47-55.
4. Месарович М., Мако Д., Такахара И. Теория иерархических многоуровневых систем. Москва: Мир, 1973. 344 с.
5. Андерссон Д.Е. Роль институтов и самоорганизующихся сетей в экономической истории регионов. *Ворота в глобальную экономику*. Москва: ФАЗИС, 2001. С. 400-418.
6. *Regional Development Policies in OECD Countries*. Paris: OECD Publishing, 2010. 384 p.
7. Дегтярьова І.О. Багаторівневе регіональне врядування та багаторівневе регіональне управління: аналіз співвідношень сутнісних характеристик. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2016. № 2(54). С. 132-137.
8. Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року: Проект розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetu> (дата звернення: 10.12.2019).

9. Русан В.М. Державна аграрна політика: оцінка ефективності та шляхи удосконалення. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-08/ANALIT%20RUSAN%20ECONOMICS%20%23%20%202019.pdf> (дата звернення: 10.12.2019).

References

1. Vasina, A.Yu. (2017), *Strukturne reformuvannia natsionalnoi ekonomiky: metodolohichni ta instytutsiini aspekty* [Structural reforming of the national economy: methodological and institutional aspects], monograph, Ekonomichna dumka TNEU, Ternopil, Ukraine, 392 p.
2. Rohoza, M.Ye. and Kuzmenko, O.K. (2017), "Modernization of the Ukrainian economy in the context of neo-industrial transformation", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1, pp. 78-83.
3. Borodina, O.S. (2015), "The principle of complementarity in interdisciplinary studies of economy", *Ekonomika i prohozuvannia*, no. 2, pp.47-55.
4. Mesarovich, M., Mako, D. and Takakura, I. (1973), *Teoriia ierarkhicheskikh mnogourovnevnykh sistem* [The theory of hierarchical multilevel systems], Mir, Moscow, USSR, 344 p.
5. Andersson, D.E. (2001), "The role of institutions and self-organizing networks in the economic history of the regions", In: *The gateway to the global economy*, FAZIS, Moscow, Russia, p. 400-418.
6. *Regional Development Policies and OECD Countries* (2010), OECD Publishing, Paris, France, 384 p.
7. Dehtiareva, I.O. (2016), "Multilevel regional governance and multilevel regional management: an analysis of the interrelations of essential characteristics", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, no. 2(54), pp. 132-137.
8. *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku promyslovoho kompleksu Ukrainy na period do 2025 roku: Proekt rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* [On approval of the Strategy of development of the industrial complex of Ukraine for the period up to 2025: Draft resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine], available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetu> (access date December 10, 2019).
9. Rusan, V.M. (2019), "State agrarian policy: evaluation of efficiency and ways of improvement", available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-08/ANALIT%20RUSAN%20ECONOMICS%20%23%20%202019.pdf> (access date December 10, 2019).

Васіна А.Ю. СТРУКТУРНА МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Мета. Розкриття механізму багаторівневого управління процесами структурування національної економіки та визначення напрямів його удосконалення в контексті забезпечення цілісності економічної системи, стратегічної спрямованості та інтегрованості розвитку її складових.

Методика дослідження. В процесі дослідження використані методи: логічний – при обґрунтуванні необхідності запровадження інтегрованого підходу до вирішення назрілих структурних проблем на основі використання механізмів багаторівневого управління; системного аналізу, систематизації, узагальнення – для виокремлення базових підходів до здійснення управління процесами структуризації економіки на різних рівнях, при розкритті передумов ефективної структуризації національної економіки, що формуються через механізми багаторівневого управління, сутнісних характеристик багаторівневого управління структурною модернізацією економіки та засад його ефективного здійснення; системного підходу – при обґрунтуванні ієрархічності завдань багаторівневого управління структурною модернізацією національної економіки як цілісного механізму взаємопов'язаних цілей та управлінських впливів його елементів; абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження.

Результати. Обґрунтовано необхідність запровадження інтегрованого підходу до вирішення назрілих структурних проблем національної економіки на основі використання механізмів багаторівневого управління з метою залучення можливостей всіх елементів економічної системи. Визначено передумови ефективного структурування національної економіки, формування яких здатен забезпечити механізм багаторівневого управління. Виокремлено засади ефективного використання потенціалу багаторівневого управління процесами структурного удосконалення економіки. Запропоновано підходи до посилення дієвості цілеорієнтованих, координаційних, інтегруючих впливів управлінських інституцій національного рівня в рамках вироблення стратегії структурної модернізації національної економіки, реалізацію якої доцільно забезпечувати через механізми оптимального поєднання державного централізованого впливу та управлінських ініціатив суб'єктів структуризації економіки різних рівнів. Визначено базові умови цільового структурування економічних систем мезо- та локального рівнів, що передбачають необхідність обґрунтованого вироблення і реалізації секторальних, регіональних, локальних структурних політик та їх органічного включення у цілісний механізм структурної модернізації національної економіки на основі ефективного використання інструментарію стратегування владними структурами всіх рівнів.

Наукова новизна. Обґрунтовано науково-методологічні підходи до формування механізму багаторівневого управління процесами структурної модернізації національної економіки, що, на відміну від існуючого, зорієнтований на комплексне вирішення структурних проблем в економічних системах макро-, мезо- та локального рівнів в рамках реалізації структурної політики, що забезпечується управлінськими інституціями на засадах інтеграції та взаємодії як по вертикалі, так і по горизонталі.

Практична значущість. Запропоновані у дослідженні підходи до формування й реалізації механізму багаторівневого управління процесами структурування національної економіки можуть бути використані органами

влади різних рівнів при вирішенні структурних проблем в економіці секторів, регіонів, територіальних громад в контексті забезпечення цілісності економічної системи, стратегічної спрямованості та інтегрованості розвитку її складових.

Ключові слова: структурна модернізація економіки, багаторівневе управління, структура економіки, структурні дисбаланси, структурні перетворення, структурна політика.

Vasina A.Yu. STRUCTURAL MODERNIZATION OF NATIONAL ECONOMY IN TERMS OF MULTILEVEL MANAGEMENT

Purpose. To discover the mechanism of multilevel management of the processes of national economy structuring and to determine the directions of its improvement in the context of ensuring the integrity of the economic system, strategic orientation and integration of the development of its components.

Methodology of research. In the process of research, the following methods were used: the logical – in substantiating the need to introduce an integrated approach to the solution of the urgent structural problems based on the use of multilevel management mechanisms; the systematic analysis, systematization, generalization – to identify the basic approaches of managing the processes of the economy structuring at the different levels, under discovering the preconditions for the effective structuring of the national economy, which are formed through the mechanisms of the multilevel management, the essential characteristics of multilevel management of the economy structural modernization and the principles of its effective implementation; the systematic approach – in substantiating the hierarchy of tasks of multilevel management of national economy structural modernization as a coherent mechanism of the interrelated objectives and managerial influences of its elements; the abstract and logical – for the theoretical generalizations and formulation of the conclusions of the study.

Findings. The necessity of introducing an integrated approach to solving the emerging structural problems of the national economy based on the use of multilevel management mechanisms in order to attract the capabilities of all elements of the economic system is substantiated. The preconditions for the effective structuring of the national economy are identified, the formation of which are able to be provided by the mechanism of multilevel management. The principles of the effective use of the multilevel management potential of the processes of structural improvement of the economy are highlighted. The approaches to the strengthening of the effectiveness of goal-oriented, coordinating, integrating influences of the national-level management institutions within the framework of developing a strategy for the structural modernization of the national economy are offered. The basic conditions for the targeted structuring of meso- and local-level economic systems have been determined, which imply the need for the effective development and implementation of the sectoral, regional, local structural policies and their organic inclusion into the integral mechanism for improving the structure of the national economy.

Originality. The scientific and methodological approaches to the formation of the mechanism of multilevel management of the processes of national economy structural modernization are substantiated, which unlike the existing one, is focused on the complex solution of the structural problems in the economic systems of macro -, meso - and local levels within the framework of the structural policy implementation, which is provided by the management institutions on the basis of the integration and interaction both vertically and horizontally.

Practical value. The approaches offered in the research to form and implement the mechanism of multilevel management of the processes of national economy structuring can be used by the authorities of different levels in solving the structural problems in the economy of sectors, regions, territorial communities in the context of ensuring the integrity of the economic system, strategic orientation and integrated development of its components.

Key words: structural modernization of the economy, multilevel management, structure of economy, structural imbalances, structural transformations, structural policy.

Васина А.Ю. СТРУКТУРНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МНОГОУРОВНЕВОГО УПРАВЛЕНИЯ

Цель. Раскрытие механизма многоуровневого управления процессами структурирования национальной экономики и определение направлений его совершенствования в контексте обеспечения целостности экономической системы, стратегической направленности и интегрированности развития ее составляющих.

Методика исследования. В процессе исследования использованы методы: логический – при обосновании необходимости введения интегрированного подхода к решению назревших структурных проблем на основе использования механизмов многоуровневого управления; системного анализа, систематизации, обобщения – для выделения базовых подходов к осуществлению управления процессами структуризации экономики на различных уровнях, при раскрытии предпосылок эффективной структуризации национальной экономики, формируемых через механизмы многоуровневого управления, существенных характеристик многоуровневого управления структурной модернизацией экономики и основ его эффективного осуществления; системного подхода – при обосновании иерархичности задач многоуровневого управления структурной модернизацией национальной экономики как целостного механизма взаимосвязанных целей и управленческих воздействий его элементов; абстрактно-логический – для теоретических обобщений и формулирования выводов исследования.

Результаты. Обоснована необходимость внедрения интегрированного подхода к решению назревших структурных проблем национальной экономики на основе использования механизмов многоуровневого управления с целью привлечения возможностей всех элементов экономической системы. Определены предпосылки эффективного структурирования национальной экономики, формирование которых способен обеспечить механизм многоуровневого управления. Выделены принципы эффективного использования потенциала многоуровневого управления процессами структурного совершенствования экономики. Предложены подходы к усилению действенности целеориентационных, координационных, интегрирующих влияний управленческих институтов национального уровня в рамках выработки стратегии структурной модернизации национальной экономики, реализацию которой целесообразно обеспечивать через механизмы оптимального сочетания государственного централизованного воздействия и управленческих инициатив субъектов

структуризации экономики разных уровней. Определены базовые условия целевого структурирования экономических систем мезо- и локального уровней, предусматривающие необходимость обоснованной выработки и реализации секторальных, региональных, локальных структурных политик и их органичного включения в целостный механизм структурной модернизации национальной экономики на основе эффективного использования инструментария стратегирования властными структурами всех уровней.

Научная новизна. Обоснованы научно-методологические подходы к формированию механизма многоуровневого управления процессами структурной модернизации национальной экономики, который, в отличие от существующего, ориентирован на комплексное решение структурных проблем в экономических системах макро-, мезо- и локального уровней в рамках реализации структурной политики, что обеспечивается управленческими институтами на основе интеграции и взаимодействия как по вертикали, так и по горизонтали.

Практическая значимость. Предложенные в исследовании подходы к формированию и реализации механизма многоуровневого управления процессами структурирования национальной экономики могут быть использованы органами власти различных уровней при решении структурных проблем в экономике секторов, регионов, территориальных общин в контексте обеспечения целостности экономической системы, стратегической направленности и интегрированности развития ее составляющих.

Ключевые слова: структурная модернизация экономики, многоуровневое управление, структура экономики, структурные дисбалансы, структурные преобразования, структурная политика.